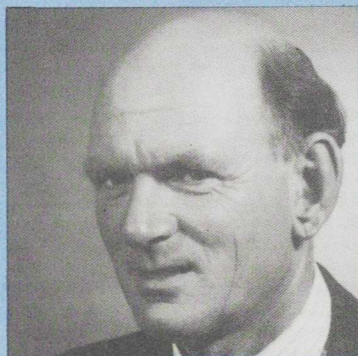

MO

mededelingen opbouwwerk

NIEUWE HOGLERAAR OPBOUWWERK

■
interview en reacties
curatorium

■
minisymposium profilering
agogische beroepen

■
overheidsopdrachten
naar bedrijven met
allochtonen

■
studiedag 'over
armoede gesproken'

VROUWEN EN OPBOUWWERK

■
uitgangspunten zijn
nog steeds actueel

no. 76

JUNI 1989 - 8E JAARGANG

- 3:** Introductie: Cees de Wit, hoogleraar opbouwwerk
- 4:** Praktisch gerichte activiteiten
- 4:** Sociale vernieuwing
- 5:** Nieuwe wegen
- 6:** De nieuwe bijzonder hoogleraar opbouwwerk: Opbouwwerk verdient het om wetenschappelijke ondersteuning te krijgen
- 10:** Betere afstemming theorie en praktijk
- 10:** Theoretische reflectie
- 11:** Zo min mogelijk jargon
- 12:** LOS-brochures
- 12:** Woonklimaat en woningtoewijzing
- 12:** Experimentenbeurs ouderenhuisvesting
- 13:** Bewonersbelang en PPS
- 13:** Huurcontracten en aansprakelijkheid
- 13:** Amsterdamse prijs voor verhuurder van het jaar
- 14:** Sociale veiligheid en de hegeschuur
- 14:** Vooraankondiging training: Werken aan nieuwe strategie bijstandsvrouwen
- 15:** Stimio wordt "gewoon" bedrijf
- 15:** Videoproduktie Onderwijsvoorrang
- 16:** Een jaar na "de arme kant van Limburg", Studiedag 'over armoede gesproken'
- 17:** Werkinhoudelijke projectregistratie
- 19:** Mini-symposium: Profileren van agogische beroepen
- 21:** Spelen in achterstandswijken, de Leidse speel-o-theken spelen mee
- 23:** Overheidsopdrachten alleen naar bedrijven met voldoende werknemers

- 24:** Commentaar op wetsvoorstel onderwijsvoor-rangsgebieden. Raad voor het Jeugdbeleid bepleit voorrang in de breedte
- 25:** Uitgangspunten vrouwen en opbouwwerk zijn nog steeds actueel
- 31:** Sociale veiligheid door ruimtelijk en sociaal beheer
- 31:** Opbouwwerk voor WAO platformen
- 31:** Opmerkelijk Engels buurt-manifest
- 32:** Opbouwwerk en ondersteuning van zelfhulpgroepen
- 32:** Advies en informatie: Samenwerking migranten en Nederlanders

M.O. is een mededelingenblad van, voor en over lokale opbouwwerk-praktijk. Het verschijnt tenminste 10 maal per jaar: zes gewone en vier themanummers.

Samenstelling: Luc Boss, Greet Hettinga, Charlotte Krop, Wil van de Leur, Jolanda Tabak.

Basislayout: Kloek Design Houten.
Druk: Stimo Meteren

De jaarabonnementsprijs bedraagt f 48,- voor het 1e en f 44,- voor het 2e en volgende abonnement. Losse nummers kosten f 6,-, themanummers f 7,50, exclusief porto.

Opzeggingen van abonnementen schriftelijk vóór 1 december van het lopende abonnementsjaar.

Redactie en administratie:
Pr. Mauritslaan 26, 2582 LS Den Haag, tel. 070-521354.

ISSN: 0168-06SX

In maart dit jaar nam Monique Jongerius afscheid van het Werkcentrum Opbouwwerk Zuid-Holland. De inleiding, die zij uitsprak bij haar afscheid is in deze M.O. integraal opgenomen. In een historische vogelvlucht, vanaf pagina 25, beschrijft Jongerius de ontwikkelingen in de verhoudingen tussen vrouwen en opbouwwerk (en vice versa). Zij be-toogt onder andere: "Wat ik nog wel wil noemen, is de plicht die het opbouwwerk volgens mij heeft om een aantal tegenprestaties te leveren voor al het onbetaalde werk dat vrouwen doen. Zij leveren, in mijn ogen, de grootste bijdragen en de meest effectieve bijdragen." Het tweede grote onderwerp in deze M.O. is de benoeming van een 'bijzonder hoogleraar opbouwwerk' aan de Erasmus-universiteit in Rotterdam. Op de pagina hiernaast staat een introductie op het interview met Cees de Wit (pag. 6 tot en met 9) en de daaromheen geplaatste reacties van de leden van het college van toezicht. Uiteraard zijn ook de rubrieken "berichten uit de werkplaatsen" en "studie en onderzoek" present.

Tijdens de zomermaanden juli en augustus verschijnt M.O. één keer. Medio augustus kunt u een themanummer verwachten over de stand van zaken ten aanzien van de automatisering in opbouwwerk-kring en relevante andere sectoren. De afronding van het IMO-project is mede aanleiding tot aandacht voor de automatisering. ■

Cees de Wit

Nieuwe hoogleraar opbouwwerk

Op 21 juni heeft het College van Bestuur van de Erasmus Universiteit van Rotterdam, "gehoord het advies van het College van Decanen", ingestemd met de benoeming van dr. Cees de Wit tot bijzonder hoogleraar Wetenschappelijke Grondslagen van het Opbouwwerk. De instelling van de bijzondere leerstoel wordt verzorgd door de Dr. Gradus Hendriks Stichting, een initiatief van het Landelijk Platform Opbouwwerk. In Mededelingen Opbouwwerk van september 1988 (nr. 68) is in een speciaal katern al uitvoerig bericht over de instelling van de bijzondere leerstoel. In deze M.O. is een interview opgenomen met de kersverse hoogleraar. Tevens zijn reacties op het afkomen van de benoeming van alle leden, van het bij de leerstoel behorende college van toezicht opgenomen.

Cees de Wit is ondervraagd over zijn verleden, zijn wetenschappelijke vorming en uiteraard zijn plannen. De leden van het curatorium is gevraagd kort en kernachtig zijn of haar verwachtingen ten aanzien van de leerstoel en de persoon De Wit op

schrijf te stellen.

Het interview met De Wit is ingebed in de reacties; op de pagina's 6 tot en met 9 treft u het interview aan, op de pagina's 4 en 5 en 10 en 11 de reacties van het curatorium.

De leerstoel

Het initiatief om te komen tot de instelling van een bijzondere leerstoel stamt uit begin 1987. In juli 1988 verleende het College van Bestuur van de Rotterdamse Erasmus-universiteit, aan de inmiddels speciaal voor dit doel opgerichte Dr. Gradus Hendriks Stichting, de bevoegdheid de bijzondere leerstoel aan de Faculteit der Wijsbegeerte te stichten. Nu, bijna een jaar later is de benoeming van de bijzonder hoogleraar een feit. De instelling van de leerstoel wordt mede financieel mogelijk gemaakt door bijdragen van gemeenten, maatschappelijke organisaties en het bedrijfsleven. Deze, voor het opbouwwerk, onorthodoxe financiering, kan ook worden afgelezen aan de samenstelling van het curatorium, waarin een wethouder, een directielid en wetenschappers zijn verenigd.

De bijzondere leerstoel moet aan het opbouwwerk een nadere wetenschappelijke onderbouwing geven en zich met name richten op praktische activiteiten zoals onder andere: de problemen van de tweede generatie gastarbeiders en: de plaats in de wijken van langdurig arbeidslozen of mensen die langdurig arbeidsongeschikt zijn, mede met het oog op hun maatschappelijke vooruitzichten. Of abstracter gesteld: wonen, werken en sociale zekerheid.

Cees de Wit, die in binnen- en buitenland heeft gepubliceerd over onderwerpen op het gebied van bouw- en planningsprocessen, besluitvorming en organisatie, volkshuisvesting, bewonersparticipatie, buurt- en stadsvernieuwing alsmede over (de interventiemogelijkheden in) sociaal-ruimtelijke veranderingsprocessen, lijkt een zeer aangewezen persoon om plaats te nemen op de bijzondere leerstoel wetenschappelijke grondslagen van het opbouwwerk. ■

Publikatiereeks

''Opbouwteksten''

Ter gelegenheid van de benoeming van Cees de Wit tot bijzonder hoogleraar, lanceert de initiatiefnemende Dr. Gradus Hendriks Stichting de eerste publikatie in de reeks ''Opbouwteksten''. De 'funderend' klinkende titel luidt: ''De Wetenschappelijke Grondslag van het Opbouwwerk''.

De publikatie gaat allereerst in op de redenen waarom hernieuwde wetenschappelijke positie-bepaling in de ogen van de initiatiefnemers noodzakelijk was. Tevens worden elementen van de basis-filosofie onder de leerstoel uiteengezet. Vervolgens worden de inleidingen

weergegeven, die zijn gehouden bij de installatie van het curatorium van de leerstoel. Een van die inleidingen werd gehouden door dr. Gradus Hendriks, oud Directeur-Generaal Maatschappelijke Ontwikkeling van WVC en naamgever van de stichting. Hij zegt daarin onder andere dat ''door de instelling van de bijzondere leerstoel goede hoop bestaat de communicatie tussen wetenschapstoepassing en beleid te verbeteren al betreft dat dan vooral het opbouwwerk''.

Het tweede deel van de publikatie getiteld: ''Het gedachtegoed van

Hendriks'' geeft inzicht in de ontwikkeling van het denken van Gradus Hendriks. Dit deel wordt afgesloten met een volledige bibliografie van zijn oeuvre. Het tweede deel is opgesteld door dr. Harry Broekman.

De publikatie ''De Wetenschappelijke Grondslag van het Opbouwwerk; introductie van de Dr. Gradus Hendriks Stichting'' (ca. 100 pagina's, met illustraties) kost f 17,50 exclusief portokosten. Het kan besteld worden bij het secretariaat van de Dr. Gradus Hendriks Stichting: Pr. Mauritslaan 26; 2582 LS Den Haag; tel. 070 - 521354. ■

Foto: De Jong en Van Es

Praktisch gerichte activiteiten

De reden waarom Van den Bergh en Jurgens bereid is gevonden om een subsidie voor de bijzondere leerstoel te geven, is gelegen in het feit dat het bedrijf sinds 1891 op de kop van Feyenoord is gevestigd. Tussen het bedrijf en de buurt heeft altijd een nauwe relatie bestaan. Thans is de buurt in een veranderingsproces betrokken, mede als gevolg van de stadsvernieuwing. Wat ons betreft gaat het bij deze leerstoel vooral om de wetenschappelijke onderbouwing van praktisch gerichte activiteiten, zoals daar onder meer zijn de problemen van de inpassing van de tweede generatie gastarbeiders en de plaats in de wijken van langdurig arbeidslozen of mensen die langdurig arbeidsongeschikt zijn, mede met het oog op hun maatschappelijke vooruitzichten.

De keus van de Erasmus Universiteit als plaats van vestiging houdt nauw verband met een benadruking van het sociaaleconomische element in het opbouwwerk en de bedoeling om meer bedrijfsmatige wetenschappen op hun bruikbaarheid voor het opbouwwerk te toetsen. Ook kan de op een aantal terreinen bestaande wisselwerking tussen de universiteit en bewonersorganisatie en opbouwwerk in Rotterdam een rol spelen.

Dr. B.E. de Muinck, econoom, voorzitter Directie Van den Bergh en Jurgens, lid curatorium.

Sociale vernieuwing

Als Rotterdams wethouder kijk ik door een Rotterdamse bril politiek en beleidsmatig naar het opbouwwerk. Vanuit wetenschappelijk oogpunt bezien houdt dit beperkingen in. Anderzijds is men voor een praktische gerichtheid in Rotterdam aan het goede adres.

De verwachtingen die de gemeente heeft van de bijdrage van de bijzondere leerstoel, betreft namelijk in het bijzonder twee beleidsvelden:

- sociaal beheer in stadsvernieuwingswijken
- sociale vernieuwing.

De gemeente Rotterdam heeft enige tijd geleden een commissie aangesteld die zich over laatstgenoemd onderwerp buigt en in september zal rapporteren. Zonder op deze rapportage vooruit te lopen stel ik vast dat het opbouwwerk te maken zal krijgen met de aanbevelingen van deze commissie. Sterker nog, ik ga er vanuit dat het opbouwwerk in veel gevallen oplossingen zoekt voor dezelfde problemen, zoals de negatieve kanten van individualisering, hoge werkloosheid en de specifieke grootstedelijke migrantenproblematiek.

Het opbouwwerk en stadsvernieuwing zijn in Rotterdam altijd heel nauw verweven geweest. Qua organisatie is de stadsvernieuwing een sterk resultaatgerichte activiteit. Bijgevolg werd het succes van opbouwwerk bij wijze van spreke afgemeten aan woningbouwproductiecijfers en huurniveaus. Wijken waar het proces van actieve stadsvernieuwing nu langzamerhand wordt afgesloten komen terecht in een fase van beheer, qualitate qua een meer passieve bezigheid, maar zeker niet minder belangrijk.

Er is vaak sprake van een eenzijdige bevolkingssamenstelling, van het ontbreken van een sociaal middenkader, van een samenleving die geen samenleving vormt door de vele verhuisbewegingen die hebben plaatsgevonden. Daarnaast zijn er maatschappelijke veranderingen als vergrijzing (en dus ontgroening), segregatie, langdurige werkloosheid en de eerder genoemde individualisering, die continu een zeer alerte opstelling van de overheid vragen. In deze context wordt van het opbouwwerk verwacht dat het - aanvullend op het technisch en functioneel beheer - zorg draagt voor het sociaal beheer van wijken.

Ik constateer al met al dat het opbouwwerk zich een vaste plaats heeft verworven in de sociale infrastructuur van Rotterdam. Het moge duidelijk zijn dat Rotterdam van een leerstoel opbouwwerk verwacht dat deze een steun in de rug zal zijn voor het uitvoerende opbouwwerk, dat zich voor nieuwe en lastige taken geplaatst ziet. Ook kan de leerstoel opbouwwerk een bijdrage leveren aan de verdere professionalisering van het opbouwwerk.

Mevr. N. van der Pol van den Dorpel, wethouder gemeente Rotterdam, lid curatorium.

Nieuwe wegen

Hoewel ook universitaire molens soms wat langzamer draaien dan gewenst, kan toch worden gesteld, dat vestiging van de bijzondere leerstoel Grondslagen van het Opbouwwerk aan de Faculteit der Wijsbegeerte van de Erasmus Universiteit en de benoeming van Cees de Wit tot Bijzonder Hoogleraar zeer voorspoedig zijn verlopen. In meerdere opzichten is hier sprake van een Bijzonder Hooglerschap, in de zin dat op belangrijke punten nieuwe wegen zijn ingeslagen.

Voor vestiging in Rotterdam werd gekozen om een aantal redenen. Rotterdam ligt centraal en is een stad waar het opbouwwerk als werksort een belangrijke positie inneemt en de Erasmus universiteit bekleedt een voorname plaats als het gaat om sociaal-economische wetenschappen. En de sociaal-economische relevantie is bij belangrijke opbouwwerk-vraagstukken immers evident.

Gekozen is voor vestiging aan de Faculteit der Wijsbegeerte, omdat deze (voorheen Centrale Inter-) faculteit ook nadrukkelijk vorm wil geven aan wetenschappelijke vraagstukken met een interdisciplinair karakter. En opbouwwerk-issues zijn per definitie interdisciplinair van aard. Bovendien kon op die manier het gevaar ontlopen worden, dat er een reductie zou plaatsvinden naar de kant van bijv. de beleidssociologie of de andrapedagogie; wetenschappen die waardevolle elementen opleveren voor opbouwwerk-vraagstukken, maar op zichzelf een te beperkte invalshoek hebben voor de complexe vraagstukken waar het opbouwwerk zich voor gesteld ziet, of het nu om de positionering, de werkwijze of het object van het opbouwwerk gaat. Tenslotte is ook de wijze waarop deze leerstoel wordt gefinancierd bijzonder, althans voor ons werkveld. Met name Van den Bergh en Jurgens uit Rotterdam, alsmede een religieuze congregatie, en de gemeenten Den Haag en Rotterdam hebben deze bijzondere

leerstoel financieel mogelijk gemaakt.

De verwachtingen, die opbouwwerk-land heeft bij de verrichtingen van Cees de Wit zijn hoog gespannen. Maar de omstandigheden zijn ook tamelijk positief te noemen. Cees de Wit is goed ingevoerd in zowel het opbouwwerk als de universitaire wereld, hetgeen een voordeel is voor een bijzonder hooglerschap van 1,5 dag per week. Voor het opbouwwerk is er nog een behoorlijke infra-structuur in het land aanwezig. Samenwerking met bijv. het Landelijk Opleidingscentrum Opbouwwerk te Rotterdam, de Werkplaatsen Opbouwwerk, het Nimo en het Landelijk Platform Opbouwwerk kan de produktiviteit en kwaliteit van de leerstoel verhogen. Ook de bestuursleden van de Dr. Gradus Hendriksstichting zijn bereid actief rond de leerstoel te opereren.

De komst van Cees de Wit kan het opbouwwerk brengen op een wetenschappelijk niveau waar het opbouwwerk thuis hoort. Cees de Wit zal ongetwijfeld de komende jaren een bijdrage leveren aan de wetenschappelijke vorming van studenten aan de Erasmus Universiteit, die in vraagstukken van samenlevingsopbouw geïnteresseerd zijn. Tevens biedt zijn komst een goede mogelijkheid om te promoveren op voor het opbouwwerk relevante vraagstukken. Tenslotte verwacht ik persoonlijk, dat er (postacademische) programma's kunnen worden ontwikkeld, die voor met name de werkers in het veld belangwekkend en toegankelijk zijn.

Drs. D. Winkels, beleidsmedewerkster NIZW, lid curatorium.

Een dezer dagen is de benoeming van een bijzonder hoogleraar in de wetenschappelijke grondslagen van het opbouwwerk een feit geworden. De taken waarvoor deze hoogleraar zich gesteld zal zien, zijn niet gering. Van de kant van het opbouwwerk zelf zal men er niet ten onrechte van uitgaan dat hij interdisciplinair onderzoek zal entameren dat een directe ondersteuning kan vormen voor de concrete dagelijkse praktijk van het opbouwwerk.

De vestiging van de leerstoel binnen de Faculteit der Wijsbegeerte geeft bovendien duidelijk aan dat van de leerstoelhouder tevens verwacht wordt dat het grondslagenonderzoek dat hij geacht wordt te verrichten ook onderzoek van de sociaal-filosofische, wijsgerig-antropologische en normatieve vooronderstellingen van het opbouwwerk omvat.

Tot slot zal hij zich geplaagd zien voor de opgave om voor het door hem te verzorgen onderwijs een plaats te bevechten binnen het aandachtsveld van de studenten die op zoek zijn naar voor hen geschikte keuzevakken. Deze laatste taak is niet de onbelangrijkste van de drie en zeker niet de eenvoudigste, zoals duidelijk zal zijn voor diegenen die bekend zijn met de neveneffecten van studieuurverkorting en de heersende universitaire cultuur. De nieuwe leerstoelhouder zal derhalve een organisatorische en intellectuele duizendpoot moeten zijn. Dergelijke mensen bestaan en ik vertrouw erop dat de Dr. Gradus Hendriks Stichting één van hen voor deze opdracht heeft weten te strikken.

Dr. J.B.M. van Rijen, wetenschappelijk hoofdmedewerker aan de Erasmus Universiteit, lid curatorium.

Opbouwwerk verdient het om wetenschappelijke ondersteuning te krijgen.

Dr.ing. C(ees) de Wit wordt bijzonder hoogleraar in de wetenschappelijke grondslagen van het opbouwwerk aan de Erasmus Universiteit te Rotterdam. M.O. sprak met hem over zijn achtergrond, interesses, zijn ideeën over opbouwwerk en de wijze waarop hij inhoud aan zijn hoogleraar-schap wil gaan geven. De Wit, van huis uit geen opbouwwerker, zegt over opbouwwerk: "Ik vind dat waanzinnig belangrijk werk voor het functioneren van de maatschappij".

De Wit is van huis uit architect. In de tijd van de woningnood werkt hij in de sociale woningbouw, in de nieuwbouw en later de stadsvernieuwing. Daar wordt hij geconfronteerd met protestacties tegen sloop. Vanuit een, zoals hij dat zelf noemt "niet professionele, zeer amateuristische sociaalwetenschappelijke belangstelling" organiseert hij midden jaren zestig een bewonersvergadering in een woningwettocomplex in Soesterberg. Behalve hijzelf, als projectarchitect, en een paar mensen die een mooie maquette hadden gemaakt, is er niemand aanwezig om de bewoners te begeleiden. Heftige woordenwisselingen breken er uit. Hij komt echter heelhuids thuis. En het sloopplan komt er toch, zij het dat het een gefaseerd plan is, waarbij de mensen zelf hun verhuizing kunnen regelen van het ene blokje naar het andere. De gemeente gaat akkoord. Het is het begin van de sociale begeleiding in het stadsvernieuwingproces.

Hij komt op het spoor van de sociologie van het bouwen en wonen. Hij geeft zijn baan er aan, gaat freelancen en sociologie studeren. In 1974 gaat hij bij de Universiteit van Utrecht werken aan een project over besluitvorming in de bouw. Interes-

sant vindt hij vooral de koppeling van de bouwbesluitvorming en sociaal-economische en culturele vraagstukken. Hij ontwikkelt samen met collega's modellen voor bewonersparticipatie in de besluitvorming. Met collega's van zes verschillende instituten en in opdracht van Meyer en Schaeffer, zet hij het zogenaamde Proeftuinenonderzoek op. En met Gerard de Kleijn (en anderen) schrijft hij een boek over de buurtaanpak. In de experimenten van het Proeftuinenonderzoek wordt hij nadrukkelijk geconfronteerd met varianten en karakteristieken van opbouwwerk in stadsvernieuwingssituaties. Van daaruit krijgt hij meer oog voor de relatie met werkloosheidsproblematiek, bestaanszekerheidsvraagstukken en maatschappelijke participatievraagstukken. Daardoor raakt hij geïnteresseerd in vraagstukken van probeem-cumulatie, emancipatie en georganiseerd initiatief.

Na zes jaar wil De Wit "terug naar de vloer" van zijn nieuwe vak: de sociologie van het dagelijkse leven. Hij gaat als onderzoeker een gevalsstudie doen van Zuilen, een nieuwe wijk bij Utrecht en een voormalig industriedorp. Wat hem boeit is vooral de wisselwerking tussen de gebouwde omgeving en het handelen van mensen. Het onderzoek, dat 4 jaar duurt, mondt uit in zijn proefschrift. Begon hij eerst aan een studie sociale wetenschappen om een goede architect te blijven, nu houdt hij het bij academicus geïnteresseerd in leefwereld en beleidsvraagstukken. Een ontwikkeling, zegt hij, die je ook in de antropologie en filosofie (de bijvakken die hij studeerde) tegenkomt: een etnografische benadering en de drang om laag bij de grondse gegevens in een bredere context te plaatsen. Vanuit die achtergrond solliciteert hij naar

de leerstoel van de wetenschappelijke grondslagen van het opbouwwerk.

Over Zuilen kan De Wit zeer enthousiast vertellen. Het is zijn geboortedorp. Zijn vader had er een bouwbedrijfje. Als hij niet achter zijn bureau moest zitten om te schrijven, was hij er tijdens het onderzoek elk moment te vinden. Maar niet alleen het verleden trok hem aan in Zuilen.

De Wit: Zuilen is een soort microkosmos. Daar ligt een dorpje dat eeuwenlang "ambachts-heerlijkheid" was, met eigen rechtspraak door de kasteelheer. Typisch platte-landsfenomenen. In 1913 strijkt Werkspoor er neer, de staalfabriek uit Amsterdam. Werkspoor neemt zijn, ideologisch heel anders gerichte, arbeiders mee, die op hun beurt hun eigen woningbouwvereniging meenemen. Je kunt je voorstellen hoe dat valt in het vredige Oude Zuilen. Vanuit het vakgebied stadsstudies was ik geïnteresseerd in het debat over de verschillen tussen stad en platteland. De opkomst van de stad was heel traumatisch. Opvallend is ook dat deze is verbonden met de opkomst van de sociale wetenschap. Desintegratie en desorganisatie... in een dorp kom je dat niet zo tegen. Toch kan je constateren dat de klassieke benaderingen maar ten dele juist zijn. In de steden trad niet die vervreemding op die tot sociaal pathologische verschijnselen leidde, als Durkheim ons wilde laten geloven. Ook in de steden zag je hechte familiebanden. En de familiebanden in de dorpen hadden niet altijd een even heilzame werking.

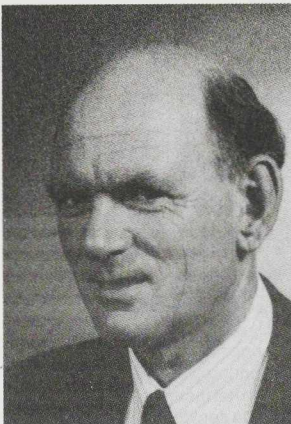
Theoretische kaders

Zuilen groeide geleidelijk aan Utrecht vast, verstedelijkte. De vrij dorpse verhoudingen verdwenen. Je ziet de werking van de arbeidsmarkt en de positie van de bewoners heel nadrukkelijk verschuiven. Leefden de bewoners eerst – in de traditie van het Europese industriedorp –

volledig voor de werkgever, in de periode voor de oorlog wordt dat minder. Utrecht, vanouds de smederstad, krijgt nog méér metaalnijverheid. De bewoners opereren in een grotere arbeidsmarkt en dat maakt hen veel onafhankelijker. Op het gebied van de huisvesting zie je hetzelfde. Eerst is er de beklemmende situatie van de dienstwoning, dan de beschermde situatie van de woningbouwvereniging. Dat verschuift naar een grotere mate van vrijheid omdat het aanbod van woningen groter wordt; men kan kiezen, en hoeft niet meer in het eigen gebied te blijven. Daardoor ontstaan lossere sociale verbanden. Ik was in twee elementen geïnteresseerd; wat doet de gebouwde omgeving met de mensen en wat doen mensen met de gebouwde omgeving. In de ontwikkeling van zowel de architectuur als de urbane sociologie is altijd ruimtelijk deterministisch gedacht. De ruimte oefent invloed op het handelen van mensen uit. Het omgekeerde is net zo waar. Het handelen van mensen laat sporen na in de gebouwde omgeving. Je ziet sporen van machthebbers die in een stad voorbij trekken. Dan heb je het alleen over het machts spoor. Het spoor van de onmachtigen is vaak niet meer te vinden, bijvoorbeeld omdat die in minder duurzame gebouwen huisden.

Wat ik met dat onderzoek heb willen doen doen, is de twee lagen in de kennisvorming tot zijn recht laten komen; we noemen dat de dubbele hermeneutiek; dubbele uitleg. De eerste uitleg is de waarheid in de leefwereld; zoals mensen die zelf zien. En de tweede uitleg is de sociaal wetenschappelijke interpretatie met oog voor zowel de context van tijd en plaats als het algemene. Dat zijn uitgangspunten die ik in het onderzoek hoog heb gehouden en die mij brachten tot een etnografi-

sche benadering en een cultuursociologische slotbeschouwing. Dus beschrijven wat er precies gebeurde en hoe mensen het zelf hebben ervaren en dat relateren aan de theorie.

De conclusie van dat onderzoek heb ik vooral geschreven in termen van solidariteitsvraagstukken. Hoe gaan mensen met elkaar om, wat zijn nieuwe netwerken. En dat brengt je toch tot een programmatisch punt. Hoe mensen vanuit hun eigen situatie tot een georganiseerd initiatief komen, is voor de sociale wetenschapper een belangrijke waarneming. Je kunt er inhoudelijk veel inspiratie uit opdoen.

Als je dat dan gaat interpreteren, dat wil zeggen in een bepaald sociaal wetenschappelijk kader gaat vatten, dan kom je qua kennisvorming verder. Ik heb twee grote jongens tegen elkaar gezet, Habermas en Giddens en ik kom tot de conclusie dat ze zeer ver gelijk oplopen; er is verwantschap in ideeën. Maar met Giddens kom ik verder als het gaat om de dingen die ik in Zuilen gevonden heb.

Ik ben met de structureringstheorie van Giddens aan de gang geweest om de onderzoeksresultaten te interpreteren en ik heb in dat verband het begrip handelingsoriëntatie ontwikkeld. Met dat concept heb ik de ontwikkelingen heel aardig kunnen beschrijven en interpreteren.

Het onderzoek heeft 4 jaar geduurd en heeft tot mijn proefschrift geleid. Zo ben ik academicus geworden en niet architect gebleven. Als bijvakken heb ik filosofie en antropologie gedaan en daar zie je het theoretiseren en de etnografische benadering

terugkomen; de drang om laag bij de grondse gegevens in een bredere context te plaatsen.

Vanuit die achtergrond ben ik uiteindelijk tot de sollicitatie op die leerstoel gekomen.

Vertaalslag

Wat me altijd in het opbouwwerk heeft aangetrokken is de nuchtere, praktische houding; er is een probleem en dat wordt getackled. Dat heb ik ook in de architectuur geleerd. Je wordt voor de uitdaging gesteld, een gebouw te verzinnen wat er tot dan toe niet was. Bijvoorbeeld een groepswooning of een bejaardendienstencentrum. Dan moet je praten in oude woorden die nieuwe inhoud moeten krijgen. Want je moet antwoord geven op vragen rond nieuwe problemen van vandaag. Dat geldt zeker voor het adviseren over vraagstukken van maatschappelijke opbouw.

Als iemand dat kan, dan is het de opbouwwerker, een goede wel te verstaan. Opbouwwerkers hebben door, wat de constanten in de samenleving zijn en dat er op de een of andere manier een verheldering moet zijn. Er zit een vertaalslag tussen ieders positie in de alledaagse situatie en die razend ingewikkelde superstructuur – internationale verhoudingen, economie – die bijna op zichzelf gezien wordt, alsof het niet meer om mensen gaat. Als je kijkt naar wie van oudsher bemiddelden (tussen aanhalingstekens dan) tussen ingewikkelde maatschappelijke structuren en de praktijk van het dagelijks leven, dan is dat, na de ontzuiling, in belangrijke mate het opbouwwerk geweest. Opbouwwerkers hebben het aangedurfd om daar überhaupt aan te beginnen; aan dat bloedmoelijke, ongeschreven vak. Dat wil zeggen: het was voor een stuk geschreven vanuit oudere ideologische en/of godsdienstige kaders en daar wilde

men niet in terug. Het was heel moeilijk daaraan te beginnen. Je krijgt dan het beeld van de ambachtelijke vakman of -vrouw, die op de tast op weg gaat en af en toe nog eens een gaatje over heeft om wat te lezen of een studiedag te bezoeken. Maar het wemelt wel van de praktische en theoretische oriëntaties.

Verduidelijking opbouwwerk

Er is eigenlijk nooit een goede onderbouwing gekomen van het opbouwwerk, want het varieerde van hele pragmatisch-filosofische richtingen tot heel duidelijk zeg maar een Habermas-achtige kritische theorie. Een afgewogen debat, zo dat ooit mogelijk is, is eigenlijk niet gevoerd. Wat mij betreft zou je toch eens wat beter naar sociaal-wetenschappelijke handelings- en interventietheorieën kunnen kijken in dit verband. Dan is Giddens, en de uitwerking die ik daaraan gegeven heb, een voorbeeld, maar zo zijn er meerdere. Ik denk dan, als ik naar de invulling van die stoel kijk – 't is anderhalve dag in de week – dat dat veel te weinig is voor zulk belangrijk werk. Het opbouwwerk heeft een slecht imago gekregen door alle mogelijke omstandigheden. Ik denk dat de verduidelijking van het werk een belangrijke taak is. Ik zeg dat vanuit de instelling, dat ik het waanzinnig belangrijk werk vind voor het functioneren van de maatschappij. Je ziet ook dat de politici, overwegend op het lokale niveau, dat werk hoog hebben gehouden op hun prioriteitenlijstje. Hoewel op nationaal niveau die prioriteit gedaald is. Op zichzelf is dat te verklaren, omdat internationale verhoudingen belangrijker worden en nationale overheden aan het terugtreden zijn. Maar dat betekent dat het lokale niveau ook steeds belangrijker wordt. Hoe die ingewikkelde wereld in elkaar zit moet verhelderd worden naar de dagelijkse leefsituatie toe. Bijvoor-

beeld hoe verdelingsvraagstukken zijn geregeld en veranderd kunnen worden.

Goede opbouwwerkers

Dat is ook het prettige van de structureringstheorie. Die zegt: er is een oud onderscheid tussen de interactie van het moment en van de structuur. De denkfout die traditioneel gemaakt wordt is, dat dat als een onveranderlijke tweedeling wordt beschouwd. De structureringstheorie zegt: je hebt hier de interactie en daár de institutionele sfeer – waar het allemaal een beetje definitiever en langduriger geregeld is – maar die is niet onveranderlijk. De aangrijpingspunten voor verandering zitten in dat structureringsmiddengebied. Dat is de derde, middelste poot. Je ziet dat mensen op een gegeven moment vragen gaan stellen: zou dat ook niet anders kunnen zitten? Bijvoorbeeld doordat ze van omstandigheden veranderen, ander werk of andere woonomgeving, of omdat hun denken een ontwikkeling doormaakt. Vanuit een directe interactie met de leefwereld, die verandert, verschuiven oriëntaties op waarden, op legitimiteit en op juridische orde. Goede opbouwwerkers geven geen handelingsvoorschriften – zoals vroeger de pastoor deed – maar vertellen mensen wat hun positie is en welke alternatieven er zijn.

En nu wordt je dan bijzonder hoogleraar in de wetenschappelijke grondslagen van het opbouwwerk. Hoe vind je het, en heb je er zin in, om als een relatieve buitenstaander, dit werk te gaan doen?

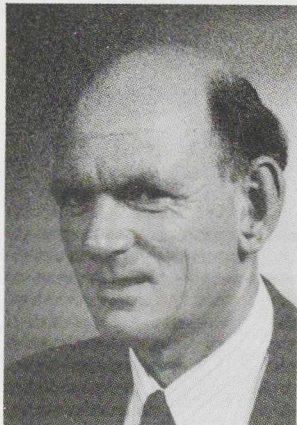
De Wit: Ja, deze functie wel. Ik ga het daar hebben – dat is mijn opdracht – over wetenschappelijke grondslagen van het opbouwwerk en dat betekent dat ik mij met theorie, maar ook met concept-ontwikkeling en methoden van onderzoek, die dienstbaar zijn aan opbouwwerk, en georganiseerde initiatieven zal bezig houden. De feitelijke me-

thodiekontwikkeling vind ik meer iets voor de vakopleiding. Dit is een studie van wetenschappelijk reflexief zijn; bezig zijn met dat vak opbouwwerk. Wat het ook verdient. We moeten het stadium van het ambachtelijke knutselen-tot-het-klopt – om het oneerbiedig te zeggen – overstijgen. Het opbouwwerk verdient het om wetenschappelijk ondersteuning en begeleiding te krijgen.

Zingeving aan bestaan

Misschien is het wel die buitenstaanders-positie, maar van mij kan zich geen malaisegevoel meester maken. Er is geen samenleving die zonder structurering kan. Meestal is dat de structurering van de machtigen, met weinig oog voor de achtergestelden. Ik heb niet het idee dat we dát de wereld uit krijgen. Maar wel dat we groepen emancipatoir perspectief geven; dat ze niet altijd en eeuwig op die plek in die samenleving, zonder maatschappelijke participatie van enige importantie blijven zitten. Dát is bijdragen aan zingeving aan het menselijk bestaan, in democratische termen en in humane termen. Je kan dit werk niet los zien van waarde-betrokkenheid. Hoe gedistantieerd je je soms vanuit de wetenschap moet opstellen. Het is natuurlijk iets waar waarden en normen een belangrijke rol spelen. Je bent met institutionalisering van maatschappelijke verbanden bezig. Althans met het denken daarvoor. Dat kan je niet doen op een waardevreije manier want je maakt deel uit van de maatschappij. Je moet streven naar zo bediscussieerbaar mogelijke uitkomsten van je bevindingen. Dat vereist nogal wat omzichtigheid, en soms ook lef. Ik denk dat mijn academische vorming mij heeft gebracht tot rationaliteit en mijn leeftijd mij gebracht heeft tot omzichtigheid. En van oudsher heb ik lef om aan dingen te beginnen.

Zoals bijvoorbeeld toch wat met die stadsvernieuwing te gaan doen, terwijl ik daar geen kaas van had gegeten. Of door een management-functie in de bouwrij. Wat me niet beviel, maar wat ik wel kon. Hoogleraar spelen is ook een beetje manager spelen, maar vooral durven de batteren.

Wat zijn je plannen?

De Wit: Als het gaat om de inhoud van het onderwijs, dan heb ik een paar sporen in mijn kop. Mijn primaire taak is het onderwijs aan de universiteit voor diegenen die geïnteresseerd zijn, om op academisch niveau het wel en wee en de grondslagen van het opbouwwerk te bestuderen. Ik moet met die wetenschappelijke grondslagen aan de gang. Maar als het concreet om onderwijs gaat, dan kijk ik ook naar het hbo. Om twee redenen: dat kan inhoudelijk bevruchtend op elkaar inwerken, en vanuit het hbo zijn er, in het tegenwoordige academisch bestel, mogelijkheden om mensen door te laten stromen naar het (post-)academische circuit. Promotiemogelijkheden zelfs. Het promotiebeleid is de kop op dat onderwijs. Aan die stoel is het 'juse promovendi' verbonden. Dat wil zeggen: het recht om mensen te laten promoveren. Daarvoor zie ik twee doelgroepen. De eerste groep bestaat uit de academisch gevormde dertigers en veertigers die beschikken over een schat aan opbouwwerk-ervaring, en die in hun tropenjaar, dat ze allemaal

wel eens hebben, door hun werkgever in de gelegenheid worden gesteld om bij te komen en dan hun ervaringen van zich af witten in hun huis (en dat bedoel ik letterlijk). Je zou een structuur moeten vinden waarbinnen opbouwwerkers aan een dissertatie kunnen werken.

Binnen het opbouwwerkvolkje moeten mensen zijn te vinden die op dat niveau over opbouwwerk kunnen theoretiseren. Een dissertatie beoogt nog altijd een hoogstaand wetenschappelijk werk te zijn. Als we dat serieus nemen – en ik leid af uit het feit dat men die bijzondere leerstoel heeft ingesteld dat men de wetenschap op dit punt serieus neemt – dan moet je die bijdrage op niveau ook leveren en daar berichten over uitzenden in dissertaties.

De tweede groep bestaat uit het jonge volk, hetzij uit het hbo afkomstig, of diegenen die tijdens hun universitaire studie gegrepen zijn door het fenomeen dat er zoiets als structurering van de maatschappij, of ouderwets gezegd, maatschappelijke opbouw aan de orde is. Dat die structurering via traditionele kaders niet meer geboden kan worden, dat arbeid en betekenis van arbeid in voortdurende discussie staan; dat we mensen andere posities kunnen verschaffen door met variaties tussen werk en niet-werk te experimenteren. Misschien kan je voor die afgestudeerden een promotieplaats organiseren, al dan niet via WVC of SoZaWe.

Wat het onderzoek betreft, daarover hoop ik met de instellingen die er zijn tot zaken te komen, om te kijken in hoeverre de capaciteit die daar zit, een beetje geïoriënteerd kan raken op die stoel. Het is me bekend dat instellingen als het RIO, de werkplaatsen, NIMO, NIZW en het Platform Opbouwwerk, langs die wegen kijken wat je aan onderzoekscapaciteit efficiënter kan richten. Ik wil niet zeggen dat het onderzoek inefficiënt geweest is, maar wel dat men alle

kanten uit wat probeerde. Dat was ook ingegeven door de aard van de maatschappelijke ontwikkeling. Het is dan ook geen verwijt; het is gewoon zo gegaan als het gegaan is. Maar als wij ons nu de vraag stellen: hoe zijn we met die schaarse middelen bezig, dan denk ik wel dat vanuit universiteiten en instellingen naar een gerichtere aanpak gekeken moet worden.

Onderwijzer en producent

Ik ben wel gelukkig met deze plaats, die een filosofieplaats is, anders zou ik misschien ten offer vallen aan discussies binnen de sociaal-wetenschappelijke disciplines, waarbij dan de legitimiteit van interventietheorieën volgens academisch staatuut in twijfel wordt getrokken. Een filosofieplaats geeft de vrijheid om te denken en vraagstukken te formuleren in termen zoals nog niet eerder gedaan is. En je bent niet gebonden aan al te nauwe paradigma's. Je moet je wél uitzonderlijk goed verantwoorden, maar dat trekt me juist wel. Ik heb gezegd: ik doe dit als sociaal wetenschapper. Hoewel de grenzen soms vaag zijn, geldt dat in de sociale wetenschap een iets ander type discussie over theorieontwikkeling en argumentatie gevoerd wordt dan in de filosofie. Ik ben geen op-en-top geschoold filosoof. Ik heb de literatuur aardig bijgehouden, maar ik ben meer consument dan producent. Ik vind het een uitdaging om daar nu ook onderwijzer en producent in te moeten worden. Op dit punt heeft men ook een risico met mij genomen. Maar ik ben ontzettend gemotiveerd, juist voor deze plaats.

*Charlotte Krop
Luc Boss*

Betere afstemming theorie en praktijk

Het is niet vanzelfsprekend dat deze bijzondere leerstoel in de Faculteit der Wijsbegeerte wordt gevestigd. Velen zullen ervan uitgaan dat het meer voor de hand had gelegen om hierbij aan de Faculteit der Sociale Wetenschappen te denken.

Mijn eerste verwachting en wens is dan ook dat uit het werk van de leerstoelhouder duidelijk zal maken dat hij terecht in de Faculteit der Wijsbegeerte is ondergebracht. Daarmee bedoel ik niet, dat hij uitsluitend filosofisch werk zal moeten doen. Zijn wetenschappelijke werk zal uiteraard interdisciplinair moeten zijn. Ik verwacht echter dat zijn interdisciplinaire benadering een herkenbare wijsgerige dimensie zal hebben. Als men de grondslagenproblematiek au serieux neemt, kan dat ook niet anders.

Waarover ik persoonlijk heel blij ben, is dat collega De Wit de grondslagenproblematiek van het opbouwwerk vanuit een handelings-theoretische invalshoek zal willen benadrukken. Dit past bijzonder goed bij het gegeven dat het Opbouwwerk bij bepaalde groepen in de maatschappij de handelingsbekwaamheid van de mensen wil verbeteren. Vanuit de Faculteit gezien bestaat voor dit type reflectie op de grondslagen van mens- en maatschappijwetenschappen een sa-

menwerkingsverband dat door de komst van de bijzonder hoogleraar versterkt zal worden.

Mijn tweede verwachting en wens is dat het theoretische werk van de faculteit door deze bijzondere leerstoel dichter bij de praktijk wordt gebracht. De uitdrukkelijke betrokkenheid op het "Praxisveld" van het opbouwwerk kan de theorie-praxis verhouding niet alleen hechter maken maar ook duidelijker structureren. Uit de wetenschappelijke en wijsgerige reflectie op een duidelijk omschreven praktisch gebied valt over de mogelijkheden en de problemen van de verhouding tussen maatschappij-wetenschappelijke theorievorming en praktische activiteiten iets te leren. Hiervan hoopt de sectie filosofie van mens- en maatschappijwetenschappen te kunnen profiteren.

Omdat ik uiteraard niet twee, maar drie verwachtingen/wensen heb, wil ik nog iets zeggen over de interdisciplinaire aanpak op het werkterrein van de bijzondere leerstoel. Er is (nog steeds) een grote behoefte om aan interdisciplinair onderzoek en onderwijs zodanig vorm te geven dat de methodische beginselen ervan duidelijk worden. Zou door het werk van collega De Wit in deze behoefte kunnen worden voorzien?

Prof. dr. H. Kimmerle, hoogleraar aan de Erasmus Universiteit Rotterdam, lid curatorium. ■

Theoretische reflectie

De belangrijkste taak die de bijzonder hoogleraar "wetenschappelijke grondslag van het opbouwwerk" wat mij betreft heeft, is het ontwerpen van een objecttheorie waaraan opbouwwerkers handelingsperspectieven kunnen ontleenen. Bedoeld zijn dan niet praktijktheorieën als zodanig maar praktijktheorieën die ontwikkeld worden op basis van een stevige wetenschappelijke ondergrond. Deze basis zal borg moeten staan voor het verheffen van praktijktheorieën boven het niveau van toevalligheid of het directe succes. De wetenschappelijke grondslag moet overdraagbaarheid en theoretische reflectie garanderen. Hieraan mankeert het in het opbouwwerk nogal eens.

Het leentje buur spelen bij andere theorieën en disciplines zou geen probleem zijn als het eigen objectgebied helder is.

Die helderheid kan nu van de bijzonder hoogleraar verwacht worden. Eveneens zal de autonome werktraditie van de opbouwwerker aan een kritisch onderzoek onderworpen moeten worden. Maar al te vaak worden individuele ervaringen verward met algemeenheden en wordt onvoldoende gebruik gemaakt van wetenschappelijk onderzoek en theoretische reflectie. Veel opbouwwerkers willen het eigen wiel uitvinden. Dit gaat ten koste

van de noodzaak tot kritische distantie en de overdraagbaarheid van ervaringen.

Het ontwerpen van een objecttheorie kan het kader bieden waarbinnen die ervaringen getoetst, gekritiseerd en overdraagbaar gemaakt kunnen worden. Geen kant en klare handelingsaanwijzingen omdat dat een naïeve oplossing van de kloof tussen theorie en praktijk zou zijn. Wel een stevige ondergrond op basis waarvan praktijktheorieën en handelingsaanwijzingen ontwikkeld kunnen worden.

Drs. I. van der Zande, hoofdredacteur Jeugd en Samenleving, universitaire docente jongerenstudies en jeugdbeleid, lid curatorium. ■

Zo min mogelijk jargon

Wat verwacht ik van deze bijzondere leerstoel? Of liever: wat verwacht ik van de nieuw benoemde hoogleraar? Veel.

Ik wil drie punten noemen.

De wetenschappelijke onderbouwing van het opbouwwerk werd tot nu toe in hoofdzaak geleverd vanuit sociaal-culturele disciplines. De probleemvelden waarmee het opbouwwerk zich bezighoudt – volkshuisvesting, stadsvernieuwing, buurt-school relaties, sociale veiligheid, maatschappelijke respectabiliteit, regelgevingsvraagstukken e.d. (Opbouwteksten I, p. 21) – bezitten echter ook in sterke mate een sociaal-economische dimensie. Ik verwacht dat een opleiding aan de Erasmus Universiteit in deze leemte gaat voorzien.

De wetenschappelijke onderbouwing van het opbouwwerk werd tot nu toe voornamelijk geleverd vanuit disciplines waarin weinig aandacht bestaat voor de sociale en ruimtelijke situationaliteit van 'maatschappelijke vraagstukken zoals die zich voordoen op het niveau van 'hen die er mee moeten leven'' (Opbouwteksten I, p. 19). Ik verwacht dat de nieuw benoemde hoogleraar zich in sterke mate zal oriënteren op disciplines – planologie, culturele antropologie, sociale geografie e.d. – waarin deze aandacht meer aanwezig is.

De wetenschappelijke onderbouwing van het opbouwwerk werd tot nu toe veelal toegelicht in een jargon dat voor niet ingewijde belangstellenden slecht toegankelijk is. Ik verwacht dat de nieuw benoemde hoogleraar zich in zijn presentatie naar buiten toe zo min mogelijk van dit jargon zal bedienen.

Prof. dr. R. van Engelsdorp Gastelaar, hoogleraar aan de Gemeente Universiteit van Amsterdam, lid curatorium. ■